
Miért egyre bonyolultabb az elektronikus bizonylatok kezelése?

Csiba András
SZÁMADÓ Kft.
2011.03.03 DMSLabor konferencia

Számadó tanulmány

Miért egyre bonyolultabb az elektronikus bizonylatok kezelése?

Ha van válasz a címben feltett kérdésre, az csak az, hogy egyre kevésbé tudjuk mi az, hogy elektronikus bizonylat. Mit kellene tenni? Nem kellene az elektronikus bizonylatokat megkülönböztetetten kezelni. A bizonylat minden formája azonos elbírálás alá essen, azonos jogokat és kötelezettséget kell megkövetelni a számviteli bizonylatok minden megjelenési formájára. Az út, amely oda vezet, hogy egy ma megnyomorított elektronikus számviteli bizonylat egyenrangú társává leend bármely papír alapú társával, sajnos nincs közel. A tanulmányban lefektetünk megvitatásra ajánlott téziseket, és azt várjuk, hogy legyenek társak, akik a tézisek mellett vagy ellen szólalnak meg. Az eredmény pedig az lehet, hogy elhárulnak akadályok az elektronikus számlák terjedése előtt.

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom munkatársaimnak a segítségért, amivel a munkámban támogatnak. Köszönettel tartozom a munkacsoport minden aktív tagjának és Kornis Györgynek, aki mindenkor társam ebben a munkában.

Bevezetés és alapfogalmak

Az elektronikus iratok kezelésével ma divat foglalkozni, és ahány fórum annyi felfogás, ami talán egyszer evezet az egységesítés állapotába, amittől ma leginkább csak egyre távolabb kerülünk. Van egy ma még tetszhalott állapotában nyugvó korábbi néven APEH Ügyviteli munkacsoport, ahol azzal kísérletezünk nem nagy sikerrel, hogy az elektronikus számla értelmezésének egyik másik szerintünk tarthatatlan megkötésében enyhülést csikarjunk ki. Egy ülésen átesett az ECR kibővített munkacsoport ülése, ahol szintén a bőrünkön érezhettük a széttartó szálakat. Megalakult az IVSZ keretén belül az Elektronikus iratkezelés munkacsoport. Ismeretes olyan elszámolóház törekvés, amely virtualizálná a számlákat. A sort nem érdemes folytatni. Rousseau szerint „A nép mindig jót akar, de nem mindig tudja mi a jó”. Az elektronikus dokumentumok világa ma ebben az állapotban van, és az elektronikus dokumentumokat felhasználó tömegnek valóban kevés fogalma van arról, hogy mi a jó. Amit láthatunk, azok törekvések, akarások, elsősorban az IT szakma és a hatóságok részéről, másrészt félelmek, zavarok a felhasználók oldaláról.

Mert mi is egy elektronikus dokumentum? A választ akkor lehet megközelíteni, ha tudjuk, mi is egy papír alapú dokumentum. Közelítsünk a szűkebb téma, a számla, vagy számviteli bizonylat oldaláról. Egy számla a mai érvényben lévő és itt fel nem sorolt hatályos joganyag szerint egy

papír, amelyen nyomtatva, vagy írva rajta van minden olyan adat a megfelelő részletezettségben amit a jogszabályok előírnak. Már ezzel is sok a probléma, mert a mai napig visszacsengő, noha már lejárt lemez, az „eredeti” számla példány értelmezése, ami utoljára az indigóval előállított többpéldányos dokumentum estében volt értelmezhető. Mit lehet mondani egy lézer nyomtatón egymás után kinyomtatott többpéldányos számláról? A papír alapú számla körüli jogi értelmetlenségek sorát nem folytatva megállapítjuk, hogy egy dolog azért vívmány. A számla aláírás nélkül is érvényes, adóhatósági eljárásban elfogadható. Ez fontos eredmény, aminek az elektronikus számlákra is hatással kell lennie. A Polgári Perrendtartási Törvény rendelkezik arról, hogy az egyes dokumentumokat az eljárásban miként kell értelmezni. Ebből azután számos félreértés adódik. A rend az, hogy amíg egy dokumentumot a felek nem vitatnak, addig azt a bíróság joghatás kiváltására elfogadhatja. Sokkal több az olyan dokumentum, amelynek nincs meg a PPT szerinti feltétlen joghatást kiváltó attribútuma, mégis releváns része az életünknek, és csak üdvözölni lehet, hogy a számla is belekerült ebbe a kategóriába.

A számla kibocsátó

A cikket azzal kezdtük, hogy azonos jogokért kell harcolni az elektronikus dokumentumok területén is, tehát egy elektronikus számla akkor is legyen rendben, ha az nincs elektronikusan aláírva. Korábban számos előadásban tettük szóvá azt a méltatlan elbírálást, hogy egy elektronikus számla hitelességgel kapcsolatos követelménye megfelel annak az elvárásnak, mintha egy papír alapú számla csak akkor volna érvényes és hiteles, amennyiben azt a kiállító aláírta, és ezt két tanú aláírásával igazolja. Ennek ellenére az elektronikus számla előállítás kifizetendő üzlet, megnyitotta az utat a konszolidátorok részére, és érthető, ha ez a piac virágzik. Csak üdvözölni lehet, ha a nagy szolgáltatók a számláikat az elfogyasztott sok ezer tonna papír felhasználása helyett elektronikus változatban hozzák létre. A megoldás rendkívül jó, mert a számla „fogyasztó” a papírral nem tesz semmit, a gondosabbja évekig őrzi, de végül mindenki kidobja, a szemétre kerül. Más a helyzet akkor, ha az elektronikus számlát be akarjuk fogadni, amiről még részletes szó esik a következő fejezetben. Mit tesz a számla előállító. Betartva a törvények betűit, arra figyel, hogy a vevő a számlát megkapja, megértse, és kifizesse. Évekkel korábban ezen a fórumon hallgathattunk egy előadást, arról, miként valósította ezt meg a Malév, aki az elsők között hozott létre elektronikus számlázási rendszert. Akkor, még emlékszem csodálattal adóztunk a rendszer tisztaságának, ma megütközhetünk értelmetlen bonyolultságán, aminek létrehozásába milliókat fektettek. A mai hatályos törvények szerint mi is egy elektronikus számla? A recept a következő: Végy egy bármilyen egyszerű, de a számla előállítás minden előírásának eleget tévő számlázó programot, ami lehet akár egy ingyenes számlázó is. Töltsd ki az adatokat egy kiállítandó számlához, majd nyomtasd ki egy PDF virtuális nyomtatóra. A PDF virtuális nyomtató, szintén ingyenesen letölthető program. Az egyetlen nehézség ezután jön. Be kell szerezni egy legalább fokozott biztonságú elektronikus aláírást, amit megtehetünk akképpen, hogy vásárolunk egyet valamely szolgáltatótól, vagy van egy ismerősünk, akinek már van elektronikus aláírása. A törvény ugyanis

nem rendelkezik arról, hogy kinek az elektronikus aláírása szerepel ez e-számla dokumentumon, csak a megléte a feltétel. A megszerzett aláírással írjuk alá a létrehozott PDF adatállományt, majd tegyük rá egy elektronikus időbélyeget. Ez utóbbi származhat attól akinek elektronikus aláírása is van, vagy bárki mástól. Elismerjük, hogy ez a lépés ma meghaladja a legtöbb egyszerű számlakibocsátó lehetőségeit, de ettől most tekintsünk el, hiszen az elektronikus aláírás birtoklása belátható időn belül olyan személyi tulajdon lesz, mint a mobil telefon, amiről ezt 20 esztendővel ezelőtt csak kevesen jósolták volna. Ha az elektronikus számla és a papír alapú számla azonos jogokat élvezne, akkor a folyamat megállhatna a PDF állomány előállításánál. Azt el lehet küldeni, amint azt tesszük aláíratlanul az papír alapú számlánkkal. Józan ésszel fel nem fogható, miért kell az elektronikus számlák terjedését alapos indok nélkül nehezíteni.

Az IVSZ bármely szakembere könnyű gyakorlatként képes igazolni, hogy a papír alapú számla adatainak, tartalmának megváltoztatása semmivel sem komplikáltabb feladat, mint a vele azonos értelmű PDF állomány megváltoztatása. **Az első vitatézis, amit közreadunk, és bárkivel szemben készek vagyunk megvédeni azt, hogy az aláíratlan PDF és a kinyomtatott dokumentumban bárminemű változást azonos erőfeszítéssel könnyen el lehet végezni, amennyiben azt meg akarjuk tenni.** De miért akarnánk megtenni? A számlát azért állítottuk elő, hogy azt megfizessék. **Készek vagyunk megvitatni, hogy mely kockázatok kivédésére alakult ki a mai túlszabályozott rendszer, és igazolni, hogy a kockázatok nem, vagy csak jelentéttelen mértékben csökkennek.**

A már említett és rendeleti szinten is enyhített probléma az eredeti számla kérdése. Jelen állapotban már nem okoz gondot a több eredeti példány, ugyanis értelmezési nehézséget jelent a lézernyomtatóval előállított több példány esetén az első példány azonosítása. Még néhány hónappal ezelőtt is „gyilkos” vitáink voltak felhasználókkal ebben a tárgyban. Egy lépéssel tovább megyünk. Annak sincs sok értelme, hogy ne lehessen a számlát egy későbbi időpontban ismételten, azonos tartalommal kinyomtatni. Amennyiben az adattartalom nem változott, akkor a számítógépes adatállományból ismételten generált számla az „eredeti”-től semmiben sem térhet el. A probléma gyökere ugyanis nem itt van. A bűnelkövetések visszaszorítása a cél. Megértjük a törekvést, de **újabb tézisként készek vagyunk megvitatni, hogy a bűnelkövetők dolgát miként lehetne a jelenlegi - elsősorban a tisztességes vállalkozások életét nehezítő - megoldások helyett kontroll alatt tartani.** A kérdés azért erősödik fel, mert a mai gyakorlatban a számla adattartalma elsősorban az adatbázisokban nyugszik, és a mindent eldöntő számla csak ezen adatok számítógépes eljárás útján generált képe. A kérdés az, hogy akkor mi a számla? Az adatbázisban rejtett tartalom, amely technológiájában közelebb áll az elektronikus számlához, vagy a papíron, képernyőn megjelenített kép, amelyet vitatható, és régen meghaladott technikával próbálunk „eredetiségében” megőrizni.

A számla befogadó

A papír alapú számla befogadása többé kevésbé rendezett. A felelősök döntenek arról, hogy az adóigazgatási eljárásban értelmezhető-e vagy sem. Az ellenőrzések alkalmával azonban a revizor joga és kötelessége elbírálni, hogy a befogadás a jogszabályoknak megfelelően történt-e. Ebben a kérdésben talán egyetlen neuralgikus pont a számla kibocsátó adóigazgatási ellenőrzése, ami ugyan lehetséges a NAV honlapján, de nehézkes, és az adatfeldolgozó rendszerek részére el sem érhető. Az online adatelérés ügyében is tett az IVSZ kísérleteket, eddig nem értünk el eredményt, ami azért kevésbé érthető, mert ez igazán a tisztességes vállalkozások, és az ellenőrzött számla forgalom ügyét szolgálhatná. Az elektronikus számla befogadása tekintetében azonban elég nagy a zavar. Évek óta hallgatjuk, hogy az APEH-NAV tesz erőfeszítéseket az elektronikus számla megismertetése tekintetében, melynek keretében az ellenőrök megfelelő képzést kapnak. Ezért ellentmondásos az a tapasztalatunk, hogy az ellenőrök, amikor egy e-számla kérdés felmerül, azonnal védelembe vonulnak. Látható, hogy a félelem, és bizonytalanság ezen argumentum esetén nagy. Sopronban egy számviteli konferencián ajánlotta egy előadó a hallgatóságnak, hogy az IM által a közzétételről szóló számlát inkább le se könyveljék, ha jót akarnak. Sajnos az IVSZ nem volt abban a helyzetben, hogy felszólalhatott volna, nem mintha nem lett volna jelen, de nincsenek jó érvek. Mind ennek ellenére nem szeretnénk arra az álláspontra helyezkedni, hogy ne fogadjunk be elektronikus számlákat, de kötelességünk bemutatni, melyek azok a bizonytalanságok, amelyek megalapozták a fentiekben idézett vélekedést.

Azt már sokan igazolták tanulmányokban, hogy a számla kezelésre az összes ráfordítás mindegy 30%-ban az előállítót, míg 70%-ban a befogadót terheli. Ebből könnyű a következtetés, a befogadónál kellene nagyobb motivációnak lennie a befogadási költségek csökkentésére. A gyakorlat azonban ennek ellentmond. Amíg a kibocsátásban jelentős eredményeket tudhatunk magunk mögött, addig a befogadási eljárások mit sem változtak. E területen kivételként kell említeni az EDI rendszert használókat, ahol mind az előállítás, mind pedig a befogadás hatékonyan kezelt eljárás. A jelen tanulmányban nem akarunk foglalkozni az EDI rendszerrel, csak megállapítjuk, hogy a gazdasági élet egy jelentős szegmensében a PKI alapú elektronikus számlázás nagyobb teret fog hódítani, mint az EDI rendszer. A kérdés az, hogy miért is nem oldható meg az PKI számlák hatékony befogadása a számviteli rendszerekbe. A legfőbb ok az, hogy uralkodik a nézet, mely szerint egy elektronikus számla nem nyomtatható ki, illetve a kinyomtatott változat nem hiteles, így annak a könyvelésben való szerepeltetése jogszabály sértő lehet, ami egy ellenőrzés során gondot okozhat a gazdálkodónak. Elemezve a joganyagot ezt a vélekedést semmi sem támasztja alá. Az elektronikusan kapott számla igen is kinyomtatható, és átadható a könyvelésnek. **A könyvelés az így megkapott számlát minden további nélkül kezelheti a többi papír alapon érkezett számláknak megfelelően.** Lefűzheti, ráírhatja a kontírozást, az iktatószámot. Ez első félelmünk azonban az, hogy ezt nem lehet megtenni, és egy ilyen eljárás az ellenőrzés során gondot okozhat. Ismerve a magyar ellenőrzési gyakorlatot nem jelenthetjük ki, hogy ez egyáltalán nem következhet be, ugyanis erre vonatkozólag nincsenek

egyértelmű utasítások, és nincs még kialakult gyakorlat. Ami számon kérhető, az nem más, mint az elektronikus számla bemutatása a revizornak, akinek azt olyan állapotban kell bemutatni, hogy ellenőrizhető legyen annak adattartalma, és hitelessége. Semmi tételes utasítás nem tiltja annak kinyomtatását, és felhasználhatóságát a munkában. Más szóval. Ha egy elektronikus számlát kapunk mondjuk emailben, akkor arról kell gondoskodni, hogy azt az őrzési időtartam alatt mindenkor elő tudjuk venni és kívánságra az ellenőrzéskor be tudjuk mutatni, amely feltételnek eleme az is, hogy rendelkezünk kell az elektronikus számla megjelenítésére szolgáló eszközzel is. Azt is fontos leszögezni, hogy a számla őrzésre kötelezett nem a könyvelő, hanem az a vállalkozás, aki azt befogadja. A téma most elvezetne az adatmentés, számlaarchiválás irányba, ami azonban egy más terület. A témánkhöz ragaszkodva állapíthatjuk meg a következő megvitatásra ajánlott tézist, amely szerint **el kell választani a számla őrzésére, és adatainak értelmezésére vonatkozó elvárásokat.** A feszültség forrása az, hogy a beérkezett elektronikus dokumentum nem közvetlenül a számviteli rendszer részeként jelenik meg, hanem attól elidegenedik. Vizsgáljuk meg a korábbi gyakorlatot. A számla beérkezett az iktatóba, a felelősök jóváhagyták, aminek valamiképpen nyoma fellelhető az eredeti bizonylathoz rendelve. A könyvelő az eredeti bizonylat alapján az adatokat rögzíti, így az bekerül a számviteli adatbázisba. Láthatóan a folyamatban mindenhol az eredeti bizonylatnak, mint dokumentumnak van szerepe. Az elektronikus számla esetében jelenleg semmilyen módon ez a megoldás nem kerülhet szóba. Ennek oka, hogy az eredeti dokumentum ebben az esetben az emberi elme által fel sem dolgozható elektromágneses jel halmaz, tehát minden esetben csak annak másolata az minek adatait értelmezve a könyvelő az e-számlát a adatrendszerben elhelyezheti. Az „eredeti” dokumentumhoz képest tehát akár a képernyőn megjelenített, akár kinyomtatott változat csak másolat, így ebből levezethető, hogy **a másolat minden további nélkül lehet a számviteli rendszeren belül az adatok eredeti bizonylata, ami a következő tézisünk a vitához.** Mi kellene ahhoz, hogy az eredeti elektronikus számla lehessen eredeti bizonylat mint a számviteli nyilvántartás alapja? A számviteli rendszernek közvetlenül kellene az elektronikus számlából kiolvasnia az adatokat, amire a jelen gyakorlatban nulla esély mutatkozik, és ebben nem is várható változás. Ez megerősít bennünket a vita tézisünkben.

Elérkeztünk az utolsó tézisünk felállításához. **A törvény rendelkezése szerint az elektronikus számlát az APEH-NAV által publikált elektronikus adatformátumok egyikében kell a vizsgálatkor a hatóság rendelkezésére bocsátania. Ez a rendelkezés egyrészt betarthatatlan, de ami ennél is rosszabb, értelmetlen és készek vagyunk megvitatni ezt az állításunkat.** Legyen egy elektronikus számla a korábban leírt legegyszerűbb PDF, amit elektronikusan aláírtak. Ez esetben nincsen olyan eszköz, amely ebből a tisztán grafikus állományból egy mondjuk DBF, vagy XML állományt állít elő. Egyik érv az lehet, hogy a számla előállítója elkészíti a szükséges XML-t. Ez teljesen értelmetlen, ugyanis az e-számlától teljesen különálló XML nincs aláírva, az bármikor ellenőrizhetetlen módon módosítható. (jelen példa nem azt taglalja, amikor az XML a PDF része, illetve a PDF helyett mondhattunk volna Jpeg-et is, amibe nem is lehet beágyazni csatolt állományt.) Másik lehetőség, hogy a számviteli rendszerben az elektronikus számlát

feldolgozzuk, és ezt követően a számviteli programunkkal készítünk egy előírt mondjuk XML-t. Ez szintúgy értelmetlen, hiszen nem az eredeti számla adatait tartalmazza a legyártott XML, hanem azt amit lerögzítettünk. Egy másik kérdés, hogy ez esetben miért csak az elektronikus számlákat kell az elvárt formátumban rendelkezésre bocsátani, hiszen a programunk bármely számláról képes a megfelelő XML-t előállítani, ami változatlanul nem az eredeti számláink leképezése, hanem a számviteli rendszerünké. Ez utóbbi elvárás pedig azt jelentené ki nem mondottan, hogy minden számviteli nyilvántartó rendszernek rendelkeznie kell azzal a tudással, hogy a lekönyvelt számlák hatóságilag előírt listáját adja meg elektronikus formában. Jelenleg a törvény nem ezt mondja ki, másrészt ha megtenné, akkor ennek semmi köze sem lenne az elektronikus számlákhoz.

Összefoglalás

Pontokba szedve megismételjük a megvitatásra ajánlott téziseinket:

1. Az aláíratlan PDF és a kinyomtatott dokumentumban bárminemű változást azonos erőfeszítéssel könnyen el lehet végezni, amennyiben azt meg akarjuk tenni. Készek vagyunk megvitatni, hogy mely kockázatok kivédésére alakult ki a mai túlszabályozott rendszer, és igazolni, hogy a kockázatok nem, vagy csak jelentéttelen mértékben csökkennek.
2. Egy elektronikus számla lehet érvényes elektronikus aláírás nélkül is.
3. Egy számla újranyomtathatósága érdekében készek vagyunk megvitatni, hogy a bűnelkövetők dolgát miként lehetne a jelenlegi - elsősorban a tisztességes vállalkozások életét nehezítő - megoldások helyett kontroll alatt tartani.
4. A könyvelés az elektronikus számlát minden további nélkül kezelheti a többi papír alapon érkezett számláknak megfelelően.
5. El kell választani a számla őrzésére, és adatainak értelmezésére vonatkozó elvárásokat, azaz az elektronikus számla őrzése, az eredetiség megállapítása elválasztható esemény a számviteli nyilvántartásba vételtől.
6. Az elektronikus számla másolata minden további nélkül lehet a számviteli rendszeren belül az adatok eredeti bizonylata.
7. A törvény rendelkezése szerint az elektronikus számlát az APEH-NAV által publikált elektronikus adatformátumok egyikében kell a vizsgálatkor a hatóság rendelkezésére bocsátania. Ez a rendelkezés egyrészt betarthatatlan, de ami ennél is rosszabb, értelmetlen.

Következtetés

Az előadottak végső következtetése a mi számunkra az, hogy el kell törölni az számla és elektronikus számla megkülönböztetést. Minden törvényben és rendeletben számla és elektronikus számla együtt szerepelhet csak, mert kimutatható, hogy egy elektronikus számlának ma nincs semmilyen eltérő tulajdonsága a papír alapú számlához képest. Semmi sem indokolja, hogy az egyiket alá kell írni a másikat nem. Semmi nem indokolja, hogy az egyiket megkülönböztetett módon kell az ellenőrzéskor prezentálni, a másikat nem. Bemutattuk, hogy a PKI elektronikus számla a mai formájában közvetlenül az számviteli rendszerben nem dolgozható fel, a közvetett feldolgozásnak pedig legyen azonos a módja, mint papír alapú számláké. A téma címe szerint a kérdés az, hogy mért egyre bonyolultabb egy elektronikus számla kezelése. A válasz pedig az, hogy ellentmondásosak a rendelkezések, sok a tájékozatlanság, de még több a félreértett tájékoztatás, összességében nagy a félelem. A mai gyakorlatnak az felel meg, ha egyelőre nem is erőltetjük az e-számlák közvetlen feldolgozását, mert láthatóan a szakma még nem alakított ki olyan közös nevezőt, amely mentén a jövő elektronikus dokumentumai elképzelhetők volnának. Minden most köbe véssett próbálkozás elbukik a gyakorlat próbáin amiként az APEH által javasolt XML formátummal ez megtörtént. A mindennapok sokszínűségében nem lehet létrehozni olyan szabványt, amely elég egyszerű ahhoz, hogy a legegyszerűbb ügylet és a nagy bonyolultságú gazdasági esemény követésére egyaránt megfelelő legyen. Az egyszerű a bonyolultnak kevés, a bonyolult az egyszerűnek értelmetlen.

Ma az lenne a fontos, hogy a szakma alakítson ki megfelelő mértékeket, de addig a számviteli munka ne nehezítessék meg oktalanul. Ha az ICT szakma kész a saját megoldásával, akkor az új ma még nem ismert technológia automatikusan megkönnyíti mind az ellenőrzésben, mind a feldolgozásban a folyamatokat.